עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף ב :
כ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :
כא ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כ :
כב ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא :
כג ט טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ג :
כד י שם סעיף ד :
כה כ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ד :
כו ל טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ד :

אבל עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל *א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח : **גמ'** מאי קאמר? א"ר יהודה אמר שמואל ה"ק אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין : א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין : איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני רבי יוסי אוסר א"ל רבה הא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר' יוסי לאסור אלא אמר רבה לאסור וכן אמר רבי יוחנן לאסור תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל, א"ר יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין, הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין הן, ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה: (עזין צנון ואתרוג סימן) : תני רבי יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן, וכמה? אמר אביי תרי תילתי מילחא ותילתא מיא. למאי עבדי לה? א"ר אבהו למורייסא תני רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת, אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא - אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפי מעלי, כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר: במערבא מלחי *בישרי בישרי, ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא. תני ר' יהודה בר חביבא אתרוג צנון וביצה אילמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעיים לעולם. כי אתא רב דימי אמר: מעולם לא טבע גברא בימא דסדום, אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה מילה, גברא הוא דלא טבע כשורא טבע? אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר: לא מבעיא כשורא דאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם, בימא דסדום לא טבע, למאי נפקא מינה כי הא דרבין הוה שקיל ואזיל אחוריה דרבי ירמיה אגודא דימא דסדום אמר ליה מהו למימשי מהני מיא בשבת א"ל שפיר דמי, מהו למימץ ולמיפתח אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר ר' זירא: זימנין א"ל משמיה דרב מתנה וזימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא ותרווייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרין: חד אמר יין בתוך העין אסור, על גב העין מותר, וחד אמר רוק תפל [אפילו] על גב העין אסור, תסתיים דאבוה דשמואל הוא דאמר יין בתוך העין אסור, על גב העין מותר מדאמר שמואל שורה אדם פיתו ביין ונותנו על גב העין בשבת דשמיעא ליה ממאן לאו דשמיעא ליה מאבוה, וליטעמיך הא דאמר שמואל רוק תפל אפי' ע"ג העין אסור דשמיעא ליה ממאן - אילימא דשמיעא ליה מאבוה, אלא לוי ולא חדא אמר, אלא חדא שמיעא ליה מאבוה וחדא שמיעא ליה מלוי ולא ידעינן הי מאבוה הי מלוי. אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש, בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא, חזייה דהוה מייץ ופתח, אמר ליה כולי האי ודאי לא שרא מר שמואל, שלח ליה רבי ינאי למר עוקבא לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל, שלח ליה: שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין - אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם תניא נמי הכי אמר רבי מונא משום רבי יהודה, טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת *ידים ורגלים, ערבית מכל קילורין שבעולם, הוא היה אומר א)יד לעין ב)תיקצץ, יד לחוטם תיקצץ, יד לפה תיקצץ, יד לאוזן תיקצץ, יד לחסודה תיקצץ, יד לאמה תיקצץ, יד לפי טבעת תיקצץ, יד לגיגית

א) מסכת כלה ב) [עי' תוס' נדה יג: ד"ה דינא]

אבל עושה כו'. מפרש בגמ' :**והלא הוא הילמי בין רב בין מעט.** והם המרובים אסורים אף המועטים אסורים והם אלו מותרים אף אלו מותרין ובגמרא מפרש דלחומרא א"ר יוסי דכולן לאיסור מפני שהוא כמעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים :**ואלו הן המותרין נותן שמן לתוך מים בתחלה.** קודם שיתן המלח נותן שמן לתוך המלח בתחלה קודם שיתן המים דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מים ומלח תחילה אפילו נותן שמן לבסוף דבשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד : **גמ' מאי קאמר.** מאי הילמי ומאי מי מלח : **לאסור או להתיר.** האי דקאמר שניהן שוין לאיסור או להיתר : **כבשין.** ירק שכובש להתקיים : **גיסטרא.** כלי שבור של חרס ואינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך : **שביצה צפה בהם.** כח המלח מעכבת מלשקוע : **למורייסא.** של דגים : **אין מולחין צנון וביצה.** ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון : **מריש הוה מלחנא פוגלא.** בשבתא: **פוגלא.** צנון: **בשרי.** תילין גבוהים עיגול על עיגול : **מימלח לא מלחנא.** שתים יחד : **טבולי.** בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא : **קליפה חיצונה.** דביצה היא החלבון אלא איידי דתני בהדי אתרוג וצנון "קליפה" נקט בה נמי לשון קליפה : **אין יוצאין מבני מעים.** שמתקשרין ומתקשין ונעצרין:**לא טבע גברא בימא דסדום.** מפני שהמים מלוחין וכח מליחתן מעכבו מלטבוע : **והפוכה מילה.** דברים האמורים בה הפוכין : **כשורא טבע.** בתמיה : **מהו למימשי מהני מיא גרסינן.** מי אסור משום רפואה דגזור רבנן בכל רפואות בשבת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין : **שפיר דמי.** דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עביד אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לטחינה שהוא אב מלאכה : **מהו למימץ ולמפתח.** לשון אין מעמצין את המת (לקמן דף קנא:) עוצם עיניו כשהוא רוחץ מהן בשבת מהו שיסגיר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין : **כיוצא בו שמעתי.** דהיכא דמוכחא מילתא דלרפואה עביד אסור ומימץ ומפתח נמי מוכחא מילתא והא אסהדותא דרב דימי דאמר לא טבע גברא בימא דסדום נפקא לן מינה הא כיון דמליחי טובא מהו ואסר למימץ ולמפתח : **זימנין א"ל וכו'.** שקבל משניהם : **ותרווייהו.** רב מתנה ומר עוקבא : **משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרי.** תרתי מילי אמור חדא משמיה דאבוה דשמואל וחדא משמיה דלוי : **חד אמר.** או אבוה דשמואל או לוי : **יין בתוך העין.** דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא : **על גב העין מותר.** דאמרי לרחיצה בעלמא עבדי : **רוק תפל.** שלא טעם כלום משניעור משנתו : **אפילו על גב העין אסור.** דמוכחא מילתא דלרפואה דאילו לרחיצה מאיס להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא : **וליטעמיך כו'.** א"כ לוי. ולא חדא אמר בתמיה והא חדא משמיה אמר כדאמרן: **שורה.** במים : **קילורין.** לוזי"א בלע"ז : **ונותן ע"ג עיניו.** דלדידיה כיון דאצרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר, ומאן דחזיכהו סבר דרחיצה בעלמא היא דכסבר שהוא יין : **כולי האי ודאי לא שרא.** דמוכחא מילתא : **מר עוקבא הוה** שכיח גבי מר שמואל והוא אב ב"ד היה בימיו כדאמרינן לעיל (דף נה: ובמועד קטן דף טז:) : **טיפת צונן.** לתת בעיניו : **ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית.** נמי מאירה העינים: **הוא היה אומר.** ר' מונא: **יד לעין.** שחרית קודם שיטול ידיו: **תיקצץ.** נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסמאו וכן כולן: **לחסודה.** ריבדא דכוסילתא פלימא"ה בלע"ז: **לפי טבעת.** נקב הרעי שעגול כטבעת : **תיקצץ.** ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה :

רבינו חננאל

מפרשי רבנן עשב בעציץ שאינו נקוב כתלוש דמי כדמפרש בסוף המצניע והאי פטורא באונא דהצבא לאו כתלוש דמי הלכך התם לאו עוקר דבר מגידולו (דהוא רביתיה) והכא עוקר דבר מגידולו: והלכתא כדרב הונא שכותבין תפלין על עוף טהור ואע"ג דאית ביה ניקבי כיון שהדיו עובר עליו כשר ואע"ג דדחו אביי לסייעדיה מן ושסע אותו בכנפיו לרבות את העור וקאמר לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך כו' דיחוי בעלמא הוא דדחי ומתניתין החובל בהן חייב : **בעא** מר בריה דרב מרב נחמן מהו לכתוב תפלין על עור של דג טהור . אסיקנא אם יבא אליהו ויאמר פסקה זוהמא מיניה בשעובדין אותו יאי לא לא . (פי') דשמואל וקרנא דהוו יתבי וחזו למיא דדלו ועכירי כו' הוה שמיע ליה לשמואל דגברא רבה אתי ממערבא בההוא יומא וכיון דחזא למיא דעכירי . אמר בדעתיה אי אפשר דלא שתי מינייהו והוה בריר להו דכל מאן דשתי מהנהו מ י א בעידן דעכירי חייש במעיה . יעל זה אמר גברא רבה לשמואל דקא אתי חייש במעיה. תהי בקנקניה . פי' כגון טעום יין שבזה הקנקן טלשון קרנא הוה תהי בחמרא (כתובות ד' קה) כלומר חזי גמריה וכיון דחזא דהוא רב גדול צוה שמואל את קרנא ועייליה לביתיה ואכליי' אוכל דמשלשל ולא אודעיה מקום בית הכסא דאיכון לאיסויי מן חשש דבמעיה וכיון דאיצער רב ולא ידע דלאסוייה הוא דעבד הכי לטייה לא לקיים ליה ברא למאן דמצערן לצעריה ולא איקיים ליה לשמואל ברא אלא בנתא וכיון דאיתידע ליה לרב דלאסויה הוא דעביד ליה הכי ולטותיה איתקיימא בשמואל חש דלא תחלש דעתיה ואדבריה על נפשיה כדמפרש בב"ק פרק מרובה (דף פ') והיינו מ ע ש ה (דיסוריה) [דסוגיין] ולטייה נמי לקרנא תפקא ליה [קרן] של בשר בעינו . פי' קאלוס בלשון יון טוב כלומר הודה לדבריו. וא"ל טוב מה שאמרת. והלכה כת"ק דמתני': **מתני'** אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח. וכי תימא *)היכי דמפרשא בברייתא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא . אבל עושה הוא מי מלח מועטים (וטובל) [ואוכל] בהן פתו ונותן לתוך התבשיל וכן הלכה ואע"ג דר' יוסי אוסר מי מלח אין הלכה כמותו דגרסי' בתחלת עירובין אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהלמי ולא בלחיים: **ירושלמי** כל מי שנתנין לתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח אינה שוקעת הילמי תני ר' יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין והן שהביצה צפה בהן והלכתא כוותיה . ואם הביצה שוקעת בהן מותרין וכיון דאמר הביצה צפה בהן הזכיר לא טבע בימא דסדום כלומר כל מים מלוחים עזין צפין בהן : למימלח פוגלא אסיר לטבולי במילחא שרי : יין לתוך העין אסור ע"ג העין מותר . כשמואל דאמר שורה אדם פתו ביין ונותן ע"ג העין ואינו חושש . רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור . וכן קילורין שהוא שרן מע"ש או מי סדום ע"ג העין שרי אבל מיפתח ומימץ עיינא בין בסמנא וקילורי בין במיא דסדום כדאמר ליה מר עוקבא לבר לואי כוליה לא שרא מר שמואל. פי' חסודה בלשון ערבי אל מתנמא:

תניא

*) נראה דצ"ל היכי פירושא דמילתא הכי מפרשא בברייתא וכו' .

מסורת הש"ס

עירובין יד:

[ס"א כישי כישי פירוש חתיכות חתיכו' ערוך ערך כשר]

◆

גליון הש"ס

גמ' ונותן על גב עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א הד"ה ומתרפאת :

[נ"ל רחיצת ידים ורגלים בחמין ערוך ערך קלר]

קליפה ממש

נושא
הכנת
מי מלח
מבנה
רב יהודה/רבה
מח' אם בא
ר' יוסי לאסור
או להתיר

מבנה
ג' ברייתות
שרבי"א ר' יהודה
בר' חביבא

נושא
עניני רפואה
ובריאות

נושא
פעולות דמוכחא
מילתא דנעשים
לשם רפואה
אסורים בשבת
מבנה
"מהו"
שאלות בענין
שימוש בימא
דסדום
יין/רוק תפל
ב' הלכות שנאמרו
על ידי לוי
ואבוה דשמואל
-שמואל
מימרות של
מר עוקבא

נושא
זהירות
ממגע
קודם
נטילת
שחרית